

TÜRDOK ÇALIŞMALARINA KRONOLOJİK BİR BAKIŞ

**A Chronological View of
TURDOK Work**

13 Temmuz 1998

ULAKBİM

TÜRDOK ÇALIŞMALARINA KRONOLOJİK BAKIŞ

KURULUŞU

- Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) 1963 yılında 278 sayılı yasa hükümlerince ülkemizde temel ve uygulamalı bilim dallarında araştırma faaliyetlerini geliştirmek, teşvik etmek ve koordine etmek üzere kurulmuştur. Kuruluş yasaasının 2. maddesi (i) fıkrası ulusal düzeyde hizmet verecek bir dokümantasyon merkezinin kurulmasını öngörüyordu. TÜBİTAK Bilim Kurulu bu hüküm uyarınca 1965 yılı başlarında ülke içinden ve dışından bilgi transferinde ana kaynak olacak bir merkezin kurulma çalışmalarına başlatılmasına kararı verdi.
- 1966 yılı Mart ayında Bilim Kurulu Türkiye Bilimsel ve Teknik Dokümantasyon Merkezi'nin (TÜRDOK) kurulmasına karar verdi.
- 1967-1969 yılları arasında TÜRDOK uzman kadrosunu tamamladı, gerekli araç ve gereçler sağlandı, ulusal ve uluslararası kuruluşlarla yakın işbirliği geliştirilerek bilgi akımı sistemi kuruldu.
- 1992 yılında TÜRDOK, iki müdürlükten oluşan Daire Başkanlığı haline getirildi. Dört ay sonra müdürlükler tekrar kaldırıldı.
- 1994 yılında TÜRDOK adı kaldırılarak Enformatik Daire Başkanlığı altında Enformasyon Hizmetleri Müdürlüğü adı ile çalışmalarına devam etti.
- 1996 yılında ULAKBİM kuruldu ve ULAKBİM bünyesinde Enformasyon Ürün ve Hizmetleri Müdürlüğü oluşturularak birim YÖK binasına taşındı. Dokümantasyon Hizmetleri Müdürlüğü ile birlikte Ulusal Bilgi Merkezi adı altında faaliyetlerini sürdürdü.
- 1998 yılında ULAKBİM bünyesindeki bilgi merkezi, **Cahit Arf Bilgi Merkezi** adını aldı.

GÖREVLERİ:

TÜRDOK Kuruluş Dökümanı'nda görevleri genel olarak şöyle belirlenmiştir.

- Yurtiçi ve yurtdışı kaynaklardan güncel, bilimsel ve teknik bilgileri toplamak,
- Yurtiçi ve yurtdışı ihtisaslaşmış enformasyon merkezlerini tanımak ve bu merkezlerle ilişki kurmak,
- Bilim adamları, araştırmacı, mühendis işadamları v. b. sorunlarının çözümünde gereksinim duydukları uygun bilgileri sağlamak.
- Türkiye'de bilgi üreten ve bilgi depolayan kuruluşlar arasında işbirliği sağlamak.

Cahit Arf Bilgi Merkezi: ULAKBİM'in kuruluşunda bilgi merkezinin amacı aşağıdaki gibi tanımlanmıştır.

- Ulusal inovasyon sistemine, başta bilgi ve belge erişimi olmak üzere, bilgi hizmetleri sağlamak ve inovasyon merkezlerinin bilgi yönetimi sistemlerinin kurulmasında, başta enformasyon ve dokümantasyon sistemleri olmak üzere, danışmanlık sağlamak, geliştirme çalışmalarını yürütmektir.

VERİLEN HİZMETLER:**Yayın Tarama Hizmetleri:**

- TÜRDOK'un kuruluş yıllarında araştırmacıların ve bilim adamlarının bilgi ve belge gereksinimlerini karşılamak üzere verilen yayın taraması hizmetleri konu uzmanları tarafından elle, ilgili öz (abstract) dergileri tel tek gözden geçirilerek yapılmaktaydı.
- 1984 yılından itibaren TÜRDOK yurtdışı bilgi merkezlerine bağlanarak taramaları çevrimiçi (on-line) olarak yapmaya başlamış ve Türkiye Bilgi Erişim Sistemi (TÜBES) ile çok daha hızlı ve güncel bir hizmet vermeye başlamıştır.
- 1991 yılında TÜRDOK 'da tek sürücülü bir üniteyle CD-ROM veri tabanları taranmaya başlanmıştır.
- 1992 yılında çevrimiçi taramaları tek bir bilgisayar ünitesinden verilmeye devam etmiştir. CD-ROM taramaları ise, yerel bir ağ üzerinden 21 sürücülü ve 10 istasyonlu bir sistemle uzman odalarında yapılmaya başlanmıştır.
- 1993 yılından itibaren çevrimiçi bilgilere de İnternet üzerinden erişim sağlanmıştır. Ancak İnternet hatlarının hızı çok yavaş olduğundan tekrar modem üzerinden bilgi merkezlerine erişim uygulamasına dönmüştür.

Fotokopi Hizmetleri:

- Başlangıçta yayın taramaları basılı yayınlardan elle yapıldığı için, tarama sonuçlarından elde edilen referansların bibliyografik bilgileri ve özlerinin fotokopileri çekilerek kullanıcıya gönderilmekteydi.
- 1984 yılından itibaren çevrim içi tarama sonuçları taramanın yapıldığı bilgi merkezinden ısmarlanarak getirilmeye başlandı.
- CD-ROM sisteminin kurulmasından sonra tarama sonuçları merkez yazıcılarına aktararak alınmaya başlandı. Bu nedenle fotokopi hizmetleri sadece belge sağlama bölümünün kullanımına devredildi.

Belge Sağlama Hizmetleri:

- Türkiye'de bulunmayan belgeler başlangıçta olduğu gibi halen yurtdışı bilgi merkezlerinden ısmarlanmaktadır.
- Türkiye'de bulunan belgeler ise TÜRDOK'da mevcut toplu kataloglardan kontrol edilerek Ankara ve Ankara dışı kamu ve üniversite kütüphanelerinden sağlanmaktaydı. Ankara içinde belge, kurumda görevli bir kişi aracılığı ile kütüphanelerden fotokopi alınarak elde edilmekteydi. Ankara dışı kütüphanelerden ise belge, form doldurularak istenirdi.
- 1992 yılı sonunda Ankara içi kütüphanelerinden bir görevli göndererek belge sağlama hizmeti durdurulmuştur. Ancak büyük istek üzerine 1995 yılında bu hizmet tekrar uygulamaya konmuştur.
- 1996 yılında ULAKBİM'in kurulması ve YÖK binasına taşınmayla birlikte bu uygulama tekrar kaldırılmıştır.

TÜRDOK'un 30. Yılı
ULAKBİM / 13 Temmuz 1998

Çeviri hizmetleri:

TÜRDOK'da 1971 Temmuz ayından itibaren başlatılan bir hizmettir. Belli konuda, yabancıl dil bilen uzmanların adlarını, konu alanlarını ve bildikleri dili, adres ve telefonlarını veren bir çevirmenler indeksi hazırlanmıştır.

1979 yılı itibarıyla çeviri hizmetleri fonksiyonunu kaybetmeye başlamış ve sonunda tamamen durmuştur.

Bilgi Duyuru Hizmetleri:

- **Öz Bültenleri:** Türk araştırmacı, bilim adamı ve uygulayıcılarının yapmış oldukları çalışmaların sonuçlarını dünya bilim çevrelerine tanıtmak üzere İngilizce ve özlü olarak yılda iki kez *Key to Turkish Science* adı altında bir seri öz bülteni yayınlamıştır. Bu çalışmalar 1973 yılında durdurulmuştur.
- **Aylık Duyuru Bülteni:** 1974 yılında, öz bültenlerinin yerine, aylık, öz kapsamayan, yalnızca bibliyografik künyelerin yer aldığı Bilimsel ve Teknik Yayınlar Aylık Duyuru Bülteni, ve bunun İngilizcesi olan *Current Titles in Turkish Science* bültenleri yayınlanmaya başlamıştır. 1985 yılında 82-83 yılına ait bibliyografik veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Daha sonra bu konuda bir çalışma olmadığı görülmektedir.
- **Tez Duyuru Bülteni:** 1976 yılından itibaren, Temel ve Uygulamalı Bilimler Tez Duyuru Bülteni ve bunun İngilizcesi *Pure and Applied Sciences in Turkish Dissertation Index* yayınlanmaya başlamıştır. 1984 yılından itibaren bilgisayara dayalı çıkartılmak istendiğinden durdurulmuştur. 1989-1990 yılında bu tezlerin indekslenmesi yapılmış ve veri giriş formuna işlenmiştir. 1994 yılında tez veritabanının yapımı YÖK Dokümantasyon Merkezi tarafından zaten yapıldığı ve tekrara gerek olmadığı gerekçesiyle kaldırılmış ve tez koleksiyonu YÖK. Dokümantasyon Merkezine gönderilmiştir.
- **Bilimsel Toplantı Duyuru Bülteni:** 1974 yılından itibaren Türkçe ve İngilizce olarak yayımlanmaktaydı. Ancak 1983 yılında bültenin çıkartılması durdurulmuş ve daha sonra bu bilgiler Doğa Dergisi'nde yayınlanmak üzere ilgili bölüme aktarılmaya başlanmıştır. 1987 yılında İçindekiler Dergisi'nin oluşumuyla toplantı duyuruları da bu derginin bir bölümü olarak yayınlanmaya başlamıştır. Ancak İçindekiler Dergisi'nin kapanmasıyla toplantı duyuruları ayrı bir veritabanı haline getirilmek üzere bilgisayar ortamında depolanmıştır. 1993 yılında Uluslararası Bilimsel ve Teknik Toplantılar Veritabanı adıyla kullanıma açılmıştır. Daha sonra eksik bilgi kapsamı ve güncel olmaması nedeniyle kullanımdan kaldırılmış ve disket üzerinde uluslararası bir toplantı duyuru bülteni satın alınarak hizmete sunulmuştur.
- **İçindekiler Dergisi:** 1987 yılında TÜBİTAK Kütüphanesi'nde bulunan süreli yayınlara ait İçindekiler Dergisi'nin çıkartılması kararlaştırılmıştır. 7. sayısı basılan bu dergi 1991 yılında daha seçici olabilmek ve derginin çıkartılması için daha çağdaş bir sistem kurmak gerekçesiyle basımdan kaldırılmıştır.
- **Türkiye Bilgi Merkezi Rehberi:** 1992 yılında hazırlanarak basılmıştır. 1994, 1996 ve 1997 yıllarında rehber güncelleştirilerek tekrar yayımlanmıştır. Ayrıca rehber 1997 yılında İnternet ortamında da kullanıma açılmıştır.

Bibliyografyalar

- TÜRDOK'un Bibliyografya Serisi altında yayımlandığı 27 değişik konuda bibliyografya bulunmaktadır. Bunların bazıları TÜRDOK uzmanlarınca hazırlanmıştır. Bir bölümü ise proje olarak üniversitelere ve çeşitli kuruluşlara verilmiştir.
- 1987 yılından sonra bibliyografyaların devam etmediği görülmektedir.

Toplu Kataloglar:

- Ankara Bilimsel ve Teknik Süreli Yayınlar Toplu Katalogu, 1971
- İstanbul Bilimsel ve Teknik Süreli Yayınlar Toplu Katalogu, 1972
- Ankara Bilimsel ve Teknik Süreli Yayınlar Toplu Katalogu, 2. Baskı (1973)
- Ankara Süreli Yayınlar Toplu Katalogu, 3. Baskı (1977)
- İzmir Süreli Yayınlar Toplu Katalogu, 1981

1983 yılında Ankara Toplu Katalogu güncelleştirme Projesi Haccettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'ne verilmiştir. 1985 yılında süreli yayınlara ait girdi formları veri girişine hazır hale getirilmiş ve bu veritabanının oluşumunda ULRICH formatının kullanılması kararlaştırılmıştır. 1986 yılında ULRICH manyetik teypleri gelmediğinden çalışmalar durdurulmuştur.

Bilgi Profilleri:

- TÜRDOK'da değişik konularda Bilgi Profilleri oluşturulmuştur. Bunlar TÜRDOK konu uzmanlarınca günün şartlarına göre önemli ve popüler konulardan seçilerek hazırlanmış profillerdir.
- 1980 yılı başları itibarıyla bilgi profili oluşturulması işlemlerinde yavaşladığı ve durduğu gözlenmektedir.

Tanıtma ve El Kitapları ve Yayınlar

Tanıtma broşürleri, yayın katalogları ve dokümantasyon/enformasyon ve kütüphanecilik konularındaki el ve teknik kitaplardır.

- Abstract Hazırlama Klavuzu (1969)
- Dokümantasyon nedir? (1971)
- Modern Dokümantasyon ve Enformasyon işlemleri (1972)
- NATO Malzeme Kodlama Sistemi (1975-77)
- Bilgi Depoları (1978)
- Uluslararası Enformasyon Sistemleri (1979)
- Anglo Amerikan Katologlama Kuralları (1980)
- Çevrimiçi ve CD-ROM veri tabanlarının kapsam ve niteliğini açıklayıcı föyler oluşturulmuştur (1991-92)
- Tıp tezarusı (MESH) çevirisi (1993)
- Türk Tıp Dizini 1993, 1994, 1995

TÜRDOK'un 30. Yılı
ULAKBİM / 13 Temmuz 1998

Eğitim, Danışmanlık ve Tanıtım Hizmetleri:

TÜRDOK öncelikle dokümantasyon/enformasyon hizmetlerini sağlıklı bir biçimde sunabilmek için kendi elemanlarının eğitiminde çaba harcamış, daha sonra eğitilmiş elemanlarıyla yurt içinde çeşitli merkezleri dolaşarak kullanıcı eğitimini, tanıtma ve danışmanlık çalışmalarını sürdürmüştür.

Görsel-İşitsel (Audio-visual) Program Çalışmaları:

- Tanıtım, yaygınlaştırma ve kullanıcı eğitimi çalışmalarında kullanılmak üzere Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilatı (UNDP) ile 1974 yılında yapılan bir yardım anlaşması çerçevesinde, TÜRDOK'a görsel-işitsel araç ve aksesuarlar ve bu çalışmalar sırasında seyahat kolaylığı sağlanması amacıyla bir taşıt aracı hediye edilmiştir.
- Daha sonra bu taşıt aracı Genel sekreterlikçe geri alınmış ve 80 li yıllarda görsel-işitsel araçlar kullanımdan kalkmıştır.
- 1993 yılında kütüphanede bir Video Kulübü kurulması hazırlıkları yapılmış ve 1994 yılında Video Kulübü kurulmuştur. ULAKBİM'in kurulması aşamasında bu kulüp BİTAV Vakfına devredilmiştir .

TÜRDOK Kütüphanesi: TÜRDOK Kütüphanesi başlangıçta üç işlevi yerine getirmek üzere kurulmuştur.

1. TÜRDOK'un sunmakta olduğu Yayın Taraması hizmeti için kaynak olarak kullanılan yayınların toplanması (Öz ve İndeks dergileri) .
 2. Öz Dergileri, Aylık Duyuru Bültenleri, Bilgi Profilleri ve Bibliyografya'ların oluşturulmasında, konu alanına giren tüm Türkçe ve yabancı dergiler, raporlar, monografılar, bildiriler ve tezlerin sağlanması.
 3. Okuyucu hizmetleri.
- 1984 yılında çevrimiçi taramaların başlamasıyla kaynak olarak kullanılan Abstrakt Bültenleri'nin alımı kaldırılmıştır.
 - 1986 yılında kütüphanenin otomasyona geçiş projesi TÜBİTAK Genel Sekreterliği'ne sunulmuştur.
 - 1992 yılında ödünç verme işlemlerinde bar-kod uygulamasına karar verilmiş ve bar-kod etiketleri hazırlanarak bar-kod etiketli okuyucu kartları düzenlenmiştir ancak sisteme uymadığından çalışmamıştır.
 - Aynı yıl kütüphane koleksiyon politikası Başkanlıkça gözden geçirilmiş ve yabancı süreli yayın adedi 78'e indirilmiştir.
 - 1993 yılında katalog programı tamamlanmış ve 4500 yayının indekslenerek girişi yapılmıştır.
 - 1996 yılında ULAKBİM'in kurulması ve YÖK binasına taşınmayla birlikte TÜBİTAK Kütüphanesi Başkanlık'a devredilmiştir.

Yayın Dağıtım:

TÜRDOK yayınlarının dağıtımı için geliştirilen birim, 6 Nisan 1981 tarihli TÜBİTAK Yayın Yönetmeliği ve 12. 1. 1982 gün ve 315 Sayılı Bilim Kurulu kararıyla tüm kurum yayınlarının dağıtımı için ayrı bir ünite olarak çalışmalarına başlamıştır.

Ulusal Veritabanları:

- TÜRDOK hizmetlerinin otomasyona dayalı olarak yapılması konusunda ilk rapor 1978'de yazılmıştır.
- 1980 yılında TÜRDOK, duyuru bültenlerinin otomasyona geçmesi amacıyla Marmara Bilimsel ve Endüstriyel Araştırma Enstitüsü, Elektronik Bilgi İşlem Merkezi'nde bir program hazırlanmasına karar vermiştir. TÜRDOK için Bir Veritabanı Tasarımı ve Aylık Duyuru Bülteni'nin Otomasyonu adıyla bir proje başlatılmıştır. Ancak proje sonuçlanmamıştır.
- 1985 yılında Bilimsel ve Teknik Bibliyografik Veri Tabanlarının oluşturulması için ön olurluk çalışmaları başlatılmıştır. 1986 yılında veritabanı için bir yazılım bulunmuş ve bu yazılım üzerinde çalışmalar başlatılmıştır. 1987 yılında veritabanı kapsam ve niteliği tekrar gözden geçirilerek veritabanına yeni bir şekil verilmesi kararlaştırılmıştır. Ancak 1987 yılında TÜRDOK uzmanlarının çoğunun işten ayrılması nedeniyle çalışmalar tekrar durmuştur.
- 1989 yılında veri tabanlarına erişimin sağlanması için bir bilgi erişim sistemi (Information Retrieval System) alınmasına karar verilmiş ve Aralık 1989'da BRS yazılım paketi alınmıştır. Sistemin çözülmesi için TETM (TÜBİTAK Enformasyon Teknolojileri Merkezi) yazılım üzerindeki çalışmalarına başlamıştır.
- 1990 yılında BRS sistemi kullanılarak Tez Veritabanı ve Ulusal Çevre Bilim Bibliyografik Veritabanı çalışmaları başlatılmıştır.
- 1991 yılında veri tabanları oluşumunda terminoloji birliğinin sağlanmasında indeksleme kaynağı olarak kullanılmak üzere çok disiplinli bir tezarus arayışına girilmiş ve Japon Bilimsel ve Teknik Enformasyon Merkezi'nin oluşturduğu JICST tezarusu getirtilmiştir.
- 1991 yılı itibarıyla Yurtiçi Bilimsel ve Teknik Yayınlar Veritabanı (JICST TEZARUSU) ve Yurtiçi Tıp Yayınları Veritabanı (MESH TEZARUSU) adları altında iki veritabanı çalışması başlatılmıştır.
- 1992 yılında tip veritabanı indekslemelerinde kaynak olarak kullanmak üzere MESH Türkçeleştirilmiş ve BRS'in tezarus programına yüklenerek kullanılmaya başlanmıştır.
- 1993 yılında veritabanı çalışmalarına TÜBİTAK Destekli Projeler de katılmış ve veri tabanları isimleri Ulusal Bilimsel ve Teknik Veritabanı, Ulusal Tıp Veritabanı ve TÜBİTAK Destekli Projeler Veritabanı olarak belirlenmiştir.
- 1995 yılında ulusal veri tabanlarının bazıları VAX ortamında kullanıma açılmıştır.
- 1995 yılı sonunda Ulusal Bilimsel ve Teknik Veritabanı'ndan tarım bilimleri ve biyoloji konusundaki bilgiler ayrılarak Ulusal Tarım ve Biyoloji Veritabanı oluşturulmuştur. Bu veritabanı için CAB tezarus kullanılması kararlaştırılmış ve Türkçeleştirme çalışmaları başlatılmıştır. Ulusal Bilimsel ve Teknik Veritabanı Adı da Ulusal Mühendislik ve Temel Bilimler Veritabanı olarak değiştirilmiştir.
- 1996 yılında ULAKBİM'in kurulmasıyla veri tabanları oluşumunda veri giriş ve hata kontrolü otomasyonu çalışmaları başlatılmıştır.

TÜRDOK'un 30. Yılı
ULAKBİM / 13 Temmuz 1998